

“Kevät-unta”

*Ilmari Hannikaisen
julkaisemattomia yksinlauluja
Jenni Lappalaisen
väitöstutkimukseen liittyen*

Jenni Lappalainen, piano
Kaisa Ranta, sopraano

Keskiviikko 16.9.2026 klo 18.00

Hannikaissali, Suomalainen musiikkikampus

Jenni Lappalainen on pianisti, väitöstutkija ja taidekentän vapaa toimija. Hän esiintyy sekä yksin että kamarimuusikkona ja liedpianistina. Parhaillaan Lappalainen valmistee taiteellista tohtorintutkintoa Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa pianisti, säveltäjä ja pedagogi Ilmari Hannikaisesta. Taidetta ja tutkimusta yhdistävä hanke tarkastelee Hannikaisen konserttitoimintaa ja sävellyksiä biografisesta näkökulmasta. Suomen Kulttuurirahasto tukee hanketta monivuotisella apurahalla.

Lappalainen aloitti musiikkiopinnot syntymäkaupungissaan Lahdessa ja jatkoi opintojaan Kööpenhaminassa, Pariisissa ja Brysselissä. Hän valmistui musiikin maisteriksi Brysselin konservatoriosta pääaineinaan pianonsoitto ja kamarimusiikki. Hänen opettajinaan toimivat muiden muassa Hortense Cartier-Bresson ja Aleksandar Madžar.

Lappalainen on soittanut konsertteja festivaaleilla ja konserttisarjoissa niin Suomessa kuin ulkomaillakin sekä tehnyt nauhoituksia Yleisradiolle. Keväällä 2018 hän teki laajan kiertueen Romaniassa unkarilaisen viulistin Antal Zalaín kanssa. Pianoduona Lappalainen konsertoi säännöllisesti Eero Heinosen kanssa. Eero Hämeenniemi on omistanut duolle konserton nelikätiselle pianolle ja kamariorkesterille.

Kaisa Ranta (MuM, 2008) on ilmaisuvoimainen sopraano, joka tunnetaan monipuolisista näyttämötöistään ja konserttisolistin tehtävistä. Ranta on laulanut useimpien suomalaisten orkestereiden ja kuorojen solistina sekä konserttoinut myös kansainvälisesti. Hän on kotonaan myös aikamme musiikin parissa. Suomen Kansallisoopperassa (SKOB) Ranta debytoi 2006 Lappeenrannan laulukilpailuvoiton jälkeen Mozartin Zaide'n nimiroolissa. SKOBin lisäksi Rantaa on kuultu maakuntaoopperoiden ja vapaan kentän tuotannoissa: mm. nimirooli Janacek/Ovela kettu, Micaëla Bizet/Carmen, Musetta Puccini/La Bohème, Lucia Donizetti/Lucia di Lammermoor, Cunegonde L. Bernstein/Candide ja Carlotta Lloyd Webber/Oopperan kummitus.

Levytyksistä mainittakoon Beethovenin Messu C-duuri ja Vestas Feuer (Segerstam/TFO/NAXOS/2019) sekä Pekka Kostiaisen Triduum Paschale (Matvejeff/Jyväskylä Sinfonia&St. Michel Strings/ALBA/ 2019).

Taiteellisen työn lisäksi Ranta toimii laulun lehtorina Jyväskylän Ammattikorkeakoulussa sekä laulun tuntiopettajana Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa. Hän viimeistelee taiteellista tohtorin tutkintoa Sibelius-Akatemian DocMus-tohtorikoulussa.

Ohjelma

Vait (Konstantin Schröder) 1905

Yrtit tummat (L. Onerva) 1912

Surutarten laulu (L. Onerva) 1912

Huhtikuun päivä (H. Haahti) 1907

Du bist wie eine Blume (Heine) 1912

Sumujen henget (Viki Kärkkäinen) 1928

Kevätlaulu op. 12 nro 3 (L. Onerva) s. a.

Kun mä laululle laseme (Kanteletar) 1945

Kolkkaa kotaa (Kanteletar) 1926/1940-l.

Tuuti lasta (Kanteletar) 1945

Barcarolle, vokaliisi 1927/1947

Häämarssi 1937?

Surumarssi 1914?

Iltavirsi 1910-l. (Martti Korpilahti)

Kaupungilla sataa (V. A. Koskenniemi) 1928

Lothos op. 43 nro 1 (V. A. K.) 1940-l.

Knäböj, min själ op. 48 nro 2 (Gerda Ryti) 1945

Hyvää yötä (L. Onerva) 1945

"Kevät-unta" (L. Onerva) 1945

Muut' ihanaista (L. Onerva) 1945

Laulujen runot ja käännökset

Vait!

Konstantin Schröder (1808–1868)

Vait! Hän nukkuu. Hiljaan hennot
vyöryy tuolla tähtein lennot.

Iltatuuli tuuvita,
lumouniin uuvuta.

Vait, vait, vait.

Yrtit tummat...

L. Onerovan (1882–1972)

runokokoelmasta

Särjetyt jumalat (1910)

Yrtit tummat etelän yössä,
miksi te katsotte silmääni niin?
Riutuen kaipaa raskas rinta
hankien valkeaan kaupunkiin.

Yrtit tummat etelän yössä,
vieras on teille mun murheeni syy.
Kaukana, kaukana pohjolan mailla
kanervakankahat kyyneltyy...

Surutarten laulu

*runo alkuperäisessä muodossaan
kokoelmassa Särjetyt jumalat*

Helkkyy hiljaa pääni päällä
laulu surutarten:
Tuuti, tuuti hiljaa, elämän suurta
viljaa;
tuuti hiljaa elämän viljaa
suuria suruja varten
Tulkaa, elokuun pimeät illat,
tulkaa, tulkaa,
laulamme tähkään jyvää,
laulamme hengestä ihmislapsen
yksinäistä ja syvää.

Tulkaa, vaikeat vastavoimat!

Ei huku kaunis rumaan.

Tuuti, tuuti hiljaa

elämän suurta viljaa.

Tuuti tuskissa tuleentumaan.

Huhtikuun päivä

Hilja Haahden (1874–1966)

esikoisrunokokoelmasta

Tuomenterttuja (1899)

On tuoksua tuulonen täynnä,
kevättuoksua hurmaavaa,
niin kuulakas ilma ja taivas,
vaan roudassa harmaja maa.
Kevät kuiskivi: kohta jo joudun,
vain puuttuvat urvut puun,
säde lämmin ja ensi pääskyy
ja vuokkoset toukokuun!

Du bist wie eine Blume

*Heinrich Heinen (1797–1856) runo
alkuperäisessä muodossaan
kokoelmassa Buch der Lieder (1827)*

Du bist wie eine Blume,
so hold und schön und rein.
Ich schau' dich an, und die Wehmut
schleicht mir ins Herzen hinein.

Mir ist als ob ich die Hände
aufs Haupt dir legen sollt'
Betend, daß Gott dich erhalte,
so hold und schön und rein,
so rein und schön und hold.

Kuin kukka olet

käännös Kaisa Ranta

Kuin kukka olet,
niin ihana, kaunis ja puhdas.
Sinua katsoessani
haikeus hiipii sydämeeni.

Haluaisin laskea käteni
pääsi ylle ja rukoillen pyytää,
että Luoja varjelisi sinua
puhtaana, kauniina ja ihanana.

Sumujen henget

Viki Kärkkäinen (1883–1946)

Me sumujen henget, me valkeat
sielut soitten veen,
me tahdomme, tahdomme nousta
kirkkauteen.

Kauan me kuljimme korvessa,
notkoissa,
viikot me vietimme rämeissä ja
rotkoissa
uinuen kahleissa mantereen,
uneksien pääsyä vapauteen.

Me sielut veen, me kaipaamme
sinne,
missä murhemuistot raukee,
päivän kehrä kimmeltää ja
avaruudet aukee.
Me tahdomme kohota maaemon
vallasta korkeuteen.

Siellä me tunnemme ilon ihanuutta,
siellä saa henkemme valon
jumaluutta,
siellä ei vastukset peljätä meitä,
siellä me laulamme ilon säveleitä.

Lentäen, liitäen, lentäen, liitäen kera
tuuletarten,
karkelossa kiitäen teitä ilmatarten
me kasvatamme itseämme
kauneuteen, kauneuteen.
Me sumujen henget, me sielut veen,
me kuulumme maailman
kirkkauteen.

Kevätlaulu

*L. Onervan runokokoelmassa Il-
takellot (1912) ilman nimeä*

Ah, miten kimmeltää keväinen
hanki!
Iloitse, ihminen, kuoleman vanki!
Kohta on murtuva muurit ja esteet,
kohta on kuohuva luomisen nesteet,
kohta sä jällehen näät
korkeat lakkapäät!

Aukene päivälle pilvien loma!
Maa on ikuisen auringon oma!
Turhaan syö sitä syksy ja rakeet,
turhaan lyö lumilainehet lakeet;
kultaiset, kultaiset laihot maan
nousevat uudestaan!

Kun mä laululle laseme

Kanteletar

Kun mä laululle laseme,
Virren työlle työnteleme,
Lehot laulan leipämaiksi,
Ahovieret vehnämaiksi,
Mäet mämmikakkaroiksi,
Pienet vaarat piirasiksi.

Kun mä laululle laseme,
Virren työlle työnteleme,
Laulan suoloiksi somereot,
Meren mullat maltahiksi,
Meren ruovot ruokapuiksi,
Meren kaislat kaalimaiksi.

Kolkkaa kotaa

*Kanteletar, ensimmäinen kirja,
"Lasten lauluja" nro 212.*

Kolkkaa kotaa,
Anna akka pataa;
Mitä sillä paalla?
Papille huttua.
Mitä sillä papilla?
Lasta ristimään.

Mitä sillä lapsella?
Lastuja poimimaan.
Mitä niillä lastuilla?
Saunaa lämmitä.
Mitä sillä saunalla?
Maltahia tehdä.
Mitä niillä maltailla?
Olutta panna.
Mitä sillä oluella?
Häitä juoa.

Tuuti lasta, tuuti pientä

*Kanteletar, toinen kirja,
"Naisten lauluja" nro 174,
Laulan lasta nukkumahan*

Tuuti lasta, tuuti pientä,
tuuti lasta nukkumahan,
laulan lasta nukkumahan,
uuvutan unen rekehen;

Käy unonen kätkemähän,
poik' unosen ottamahan
kultaisehen korjahasi,
hopiaisehen rekehen.

Tuuti lasta, tuuti pientä,
laulan lasta nukkumahan.

Sitten saatua rekehen,
kopattua korjahasi,
ajele tinaista tietä,
vaskitannerta tasaista
vieös tuonne vienoistani,
kuletellos kullaistani
harjulle hopeavuoren,
kultavuoren kukkulalle,
hopiaisehen salohon,
kultaisehen koivikkohon.

Tuuti lasta, tuuti pientä,
tuudin lasta nukkumahan,
laulan lasta nukkumahan,
tuuti, tuuti.

Iltavirsi

*Martti Korpilahden (1886–1938)
runo nimellä Illan tullen (1913)
kirjassa Martti Korpilahti,
Keski-Suomen kotiseurunoilija
(1949)*

Jää luokseni, kun ilta varjot heittää,
kun armas päivä painuu vuorten taa,
jää luokseni, kun yö jo maita peittää,
jää luokseni, oi Herra, suojaamaan.

Jää luokseni, ja suo mun lapsen lailla
sun huomaas huoletonna uinahtaa,
ja terveenä, kun aamu taas on
mailla, suo nousta päivän työtä
alkamaan.

Jää luokseni, oi Herra, nyt ja aina,
jää luokseni, jos päivä on tai yö,
ja uupuneena kun mä pääni painan,
jää luokseni, kun kuolon hetki lyö.

Kaupungilla sataa

*V. A. Koskenniemen (1885–1962)
esikoisteoksesta Runoja (1906)*

Vasten kivitystä kadun
soipi syyttäen ja tuomiten
syksysateen ääni iäinen,
saman kertoin sulle tutun sadun,

jotka läpi elämäsi kuulet,
sydämeni, niinkuin kuulet nyt,
kun on päivä yöhön päättynyt,
levolle kun laskevas jo luulet.

Vielä odotatko, sydämeni,
päivän koita jälkeen pilvisään,
onnen armautta elämään
jälkeen kaiken, joka hukkaan meni?

Lothos

*runo alkuperäisessä muodossaan
V. A. Koskenniemen kokoelmassa
Sydän ja kuolema (1919)*

Oi Lothos, unhon antaja, sa neitsyt
Nirvanan,
sa hiljaisuuden lupaus keskellä
pauhinan,
sa pyhän virran kasvatti, sa kaiho
maailmain,
sua halaan huulin janoisin, sua yksin
uskon vain.

Ma kesken Karman taistelun ja
epätoivon työn
ja kesken päivän heltehen ja
kärsimyksen yön
sun tuoksus olen tuntenut, sun
tuoksus kaukaisen
kuin illan kasteen-viileän, kuin illan
ikuisen.

Mua painaa muistot eilisen ja toivot
huomenen.

Maan pääll' on muisto ikuinen ja
toivo ikuinen.

Oi Lothos, väsyin muistamaan ja
väsyin toivomaan,
oi, unohduksen autuuden juon
huuliltasi vaan!

Knäböj, min själ

*Gerda Rytin (1886–1984) Ilmari
Hannikaiselle kirjoittama runo*

Knäböj, min själ, Guds änglar vaka,
Knäböj, min själ, altting är frid.
Knäböj, min själ, Guds änglar vaka,
Knäböj, min själ, vägen är fri.
Knäböj, min själ, Guds änglar vaka,
Knäböj, min själ, ljuset är klart.
Knäböj, min själ, Guds änglar vaka,
Knäböj, min själ,

Gud kallar dig.

Polvistu, sieluni

käännös Kaisa Ranta

Polvistu, sieluni, Luojan enkelit
valvovat,
Polvistu, sieluni, olet rauhan
ympäröimä.

Polvistu, sieluni, Luojan enkelit
valvovat,

Polvistu, sieluni, tie on avoin.

Polvistu, sieluni, Luojan enkelit
valvovat,

Polvistu, sieluni, valo on kirkas.

Polvistu, sieluni, Luojan enkelit
valvovat,

Polvistu, sieluni,

Luoja kutsuu sinua.

Hyvää yötä

L. Onerva / Särjetyt jumalat

Saapuu hetki toivottuni,
lankee uupuneeseen silmään
kauan kangastellut uni.

Hyvät yöni heitän sulle.
Yöhön käyvän sielun tähti
viimeinen sa olit mulle.

Jo on hetki pilkko-pimeen:
siunaan sydämesi suuren,
menen maata herran nimeen.

[Hyvät yöni heitän sulle
viimeinen sä olit mulle.]

Kevät-unta

L. Onerva / Liesilauluja 1916

Ilman hämylaineet hienot,
puiden punerrukset vienot
huolii himmenevän maan
kevät-untien purppuraan.

Taivaan kantta leuto-säinen
soutaa tähti yksinäinen,
niin kuin pursi hopeisen
suvi-öisen joutsenen.

Haaveet heijaa maassa, puussa,
suvihaaveet huhtikuussa.
Helähtelee herkkä jää,
pajun virpi värähtää.

Oksat unelmista taipuu,
onnen odotusta vaipuu.
Taivas kuulas yötä maan
syleilee kuin armastaan.

Muut' ihanaista

L. Onerva / Särjetyt jumalat

Muut' ihanaista ei taivahan alla
kuin sinä vaan!
Muut' olevaista ei onnea luoneet
uumenet maa kuin sinut vaan!

Kaunis on kantaa hukkuvaa hetkeä
rinnassaan!

Ei ole aamua, ei ole iltaa,
rakkaus vaan,
rakkaus vaan!

Teosten taustaa

Kaikkein varhaisimpiin lapsuudentajuntoihini liittyy olennaisena osana musiikki = äitini laulu. En tarkoita varsinaisesti kehtolaulua Äitini tapasi näet iltaisin meidät – vanhimman veljeni ja minut – vuoteisiimme peiteltyään istahtaa pianon ääreen ja pitää meille pienen iltakonsertin. Muistan niistä vieläkin yksityiskohtaisesti useita lempinumeroitani yhä – ja niissä ilmenneet esityksellisetkin seikatkin. Ne olivat Schubertin, Schumannin, Weberin y.m. laulelmia – kuten sitten hieman vartuttuani tulin tietämään.

Äidilläni Alli Hannikaisella – tyttönimeltään Laura Alfild Nikander – oli erinomaiset ääniavarat, kaunis sulosointuinen sopraano. Hänestä olisi varmaan tullut huomattava laulajatar – oli saanut koulutustakin m.m. Naemi Ingman-Starckilta y.m. – ellei 19-vuotiaana olisi joutunut naimisiin opettajansa seminaarilehtori, runoilija ja säveltäjä P. J. Hannikaisen kanssa.

- Ilmari Hannikainen päiväämättömässä elämäkertaluonnoksessaan¹

Ilmari Hannikaisen (1892–1955) toistaiseksi luetteloinaton sävellystuotanto sisältää noin 150 yksinlaulua, joista puolensataa on yhä julkaisematta.

Tässä konsertissa kuullaan 18 julkaisematonta laulua, joiden sävellyskäsikirjoitukset ovat Keski-Suomen musiikin edistämissäätiön käsikirjoituskokoelmasta, Taideyliopiston kirjaston käsikirjoitusarkistosta, Kansalliskirjastosta ja Marja Ollilan yksityisestä jäämistöstä. Kaksi marssia pianolle ovat osa Keski-Suomen musiikin edistämissäätiön käsikirjoituskokoelmaa. Käsikirjoitukset on puhtaaksikirjoittanut editointiini perustuen nuotinpiirtäjä Kari Vehmanen.

Alli Hannikaisen laulaman taidemusiikin ohella Ilmari Hannikaisen lapsuuteen Jyväskylässä kuuluivat isän säveltämät laulut sekä moniääninen kuoromusiikki. Molemmat vanhemmat johtivat opetustyönsä ohella kuoroja. Hannikainen omisti useita lauluja äidilleen. Joulukuussa 1934 Hannikainen kertoi Helsingin Sanomille pyrkineensä parhaansa mukaan korvaamaan äidilleen avioliitolle ja perheelle menetetyn laulajattaren uran.² Samassa haastattelussa hän piti itse parhaina sävellyksinään ”poikasena” tehtyjä, äidille omistettuja lauluja *Rauha* (1906) *Kylvä* (*Det gäller*) (1907) ja *Äidin silmät* (1907).

¹Julkaistu kokonaisuudessaan *Pianisti*-lehdessä 2021.

²HS 15.12.1934

Hakuteoksessa *Suomen säveltäjiä* (1945) Hannikainen nimeää esikoissävellyksekseen 5-vuotiaana kirjoittamansa laulun *Kipinä*, jonka sanat ovat Topeliuksen *Luonnonkirjasta*. Sävellyskäsikirjoituksen sijainti ei ole tiedossani tai se on mahdollisesti kadonnut.

Konsertin ensimmäinen laulu, 17-tahdin mittainen viipyilevä ja unenomainen *Vait*, on Hannikaisen ensimmäisiä säilyneitä yksinlauluja. Se on sävelletty kirkkoherra ja runoilija Konstantin Schröderin (1808–1868) runoon *Wait!*, joka ilmestyi P. J. Hannikaisen sedän, Pietari Hannikaisen toimittamassa viipurilaisessa *Kanawa*-sanomalehdessä 26.4.1845. Alkuperäisen runon kolmesta säkeistöstä Hannikainen on säveltänyt vain ensimmäisen ja muokannut sanat ”hento” ja ”lento” yksiköstä monikkoon. Sävellyskäsikirjoituksen ja ensimmäisen säkeistön perusteella laulun mieltää kehtolauluksi, mutta runon viimeinen säkeistö muuttaa unen rauhallisuuden raskaaksi hiljaisuudeksi.

*Vait! Hän nukkuu Hymmi hellä,
Ikävöity ijäisellä
Kaiholla. O levossa
Makaa, rakas, rauhassa.
Vait, vait, vait!*

Kouluaikana isän teoria- ja harmoniaoppilaana syntyi myös hurmioitunut luontokuva *Huhtikuun päivä* Hilja Haahden runoon. Hannikainen sävelsi myöhemmin Haahden runoihin useita hengellisiä lauluja. Tunnetuimmat niistä ovat *Matkamiehen virsi* op. 18 nro 1 sekä *Kaikki Jeesukselle* op. 38 nro 5. *Huhtikuun päivän* sävellyskäsikirjoitukseen on lisätty Hannikaisen vaimon, Göta Tingvald-Hannikaisen, käsialalla ”vaikea säestys”.

Hannikainen opiskeli pianonsoittoa ja sävellystä Helsingin Musiikkiopistossa 1911–1913. Konsertissa kuultavat *Yrtit tummat*, *Surutarten laulu* ja *Du bist wie eine Blume* syntyivät Erkki Melartinin sävellysluokalla, jossa opiskelivat samaan aikaan muun muassa Jyväskylän luokkatoveri Väinö Raitio sekä Yrjö Kilpinen, Aarre Merikanto ja Väinö Haapalainen. *Du bist wie eine Blume* on saksankieliseen runoon sävelletty lyiris-dramaattinen laulu venäläisen romanssin tyylijajissa. Tähän Heinrich Heinen runoon on sävelletty satoja lauluja, joista tunnetuin lienee Robert Schumannin. Hannikainen kirjoitti Schumannin laulusta pianosovituksen, joka on toistaiseksi julkaisematon.

Hannikaisen lauluja esitettiin ja julkaistiin jo Helsingin opintojen aikana. Musiikkiopiston musiikki-illassa 15.12.1911 kuultiin ensimmäisen lukukauden lopussa *Canto funebre* Aino Nurmisen ja opiston ”jouhiorkesterin” esityksenä.³ Keväällä 1912 julkisessa näytteessä Lyyli Gronow lauloi Hannikaisen säestämänä laulut *Iltatunnelma* ja *Mäenlasku*.⁴ Syksyllä 1912 julkaistiin Hannikaisen varhaisnuoruuden sävellykset *Rauha*, *Äidin silmät*, *Det gäller* ja *Kiitos* (1908).

Opintoaikanaan Hannikainen konserttoi useiden aikansa tunnetuimpien suomalaislaulajien kanssa, kuten Aino Ackté, Erna Gränsbeck ja Dagmar Hagelberg-Raekallio.⁵ Viimeksi mainittu oli ensimmäinen laulajatar, joka otti ohjelmistoonsa Hannikaisen yksinlauluja.

Tammikuussa 1928 valmistunut *Sumujen henget* on omistettu kauppaneuvos Hanna Parviaiselle (1874–1938). Hannikainen sävelsi Parviaisen rakennuttaman Säynätsalon kirkon vihkiäisiin vuonna 1927 kantaatin sopraanolle,

³Neljän laulun kokoelmasta *Vanhoista kätkeistä*. Ilmari Hannikaisen mukaan laulut on sävelletty 10–14 vuoden iässä. Ne julkaistiin Helsingissä 27.1.1922.

⁴Laulut on julkaistu opuksessa 3 ja omistettu Dagmar Hagelberg-Raekalliolle

⁵*Aamulehti* 13.10.1911. *Keski-Suomen Sanomat* 15.6.1912. *Länsi-Suomi* 20.6.1912. *Dagens Tidning* 5.5.1913.

HELSINGIN MUSIIKKIOPISTON

IV (85:s)

Julkinen näyte

Torstaina toukokuun 30 p:nä 1912 klo 7 i. p.
ruotsalaisessa normaalilyseossa.

Ohjelma:

Smetana: Trio, g moll, osa I, pianolle, viululle ja sellolle.
Herrat *Ilmari Hannikainen* ¹⁾ (Jyväskylä),
Eero Selin ²⁾ (Hämeenlinna) ja *Viikho Koponen* ³⁾ (Hämeenlinna) ⁴⁾.

Bach: Preludio pianolle.
Hjördis Calais ⁵⁾ (Helsinki), valmistava koulu.

Bach: Sonata N:o 1 sooloviululle, osa I.
Erik Kihlman ⁶⁾ (Helsinki), valmistava koulu.

Beethoven: Konsertto c moll, pianolle.
Neiti *Gerda Braxén* ⁷⁾ (Oulu).

Wagner: Adriaanin aaria oopperasta „Rienzi”.
Neiti *Lyyli Gronow* ⁸⁾ (Hämeenlinna).

Ries: Sarja G dur, osa III, viululle.
Neiti *Inge Simberg* ⁹⁾ (Helsinki).

Verdi: Resitatiivi ja aaria oopperasta „Un ballo in maschera”.
Herra *Aapo Simola* ¹⁰⁾ (Oulu).

Melartin: Elegia viululle.
Herra *Eino Rönmark* ¹¹⁾ (Mikkeli).

Sibelius: „Men min fågel märks dock icke”.
„Säl, sål, sål”.
Neiti *Rosa Arvonen* ¹²⁾ (Pietarsaari).

Boccherini: Sonata sellolle (Adagio-Allegro).
Herra *Viikho Koponen* ¹³⁾.

VÄLIAIKA:

Brahms: Sekstetti G dur jouhisoittimille, osa III („Poco adagio”).
Herrat *Eero Selin* ¹⁴⁾, *Otto Nikula* ¹⁵⁾ (Valkeala), *Bengt Carlsson* ¹⁶⁾ (Tammisaari),
Väinö Haapalainen ¹⁷⁾ (Rautavaara),
Viikho Koponen ¹⁸⁾ ja *Stenislav Sokolowsky* ¹⁹⁾ (Kouvola).

Schubert: „Vaeltaja”.
Herra *Väinö Lehtinen* ²⁰⁾ (Tampere).

Mendelssohn: Etydi, c moll, pianolle.
Neiti *Nora Mielck* ²¹⁾ (Viipuri).

**Arvi Karvonen ²²⁾ (Käikkälä): „Kaimistossa”, laulu pianon säestyksellä.
Herra *V. Lehtinen* ²³⁾ ja säveltäjä ²⁴⁾.**

Sibelius: Impromptu N:o 5 pianolle.
Neiti *Gretel Steinhufved* ²⁵⁾ (Luumäki).

Palmgren: Tarantella pianolle.
Herra *Sune Carlsson* ²⁶⁾ (Yläne).

**Väinö Raitio ²⁷⁾ (Jyväskylä): „Kehtolaulu” sellolle ja pianolle.
Herra *V. Koponen* ²⁸⁾ ja säveltäjä ²⁹⁾.**

**Ilmari Hannikainen ³⁰⁾ (Jyväskylä): Kaksi laulua pianon säestyksellä „Iltatunnelma”, „Mäenlasku”.
Neiti *Lyyli Gronow* ³¹⁾ ja säveltäjä ³²⁾.**

Fröding: „En skvallershistoria, lausunto”.
Neiti *Elsa Sandell* ³³⁾ (Tampere).

Ries: Sarja G dur viululle, osa I.
Neiti *Helga Malmberg* ³⁴⁾ (Helsinki).

Liszt: „Liebestraum” N:o 2 ja

Tschaikowsky: „Troika-fahrt”, pianolle.
Neiti *Anne-Marie Mechelin* ³⁵⁾ (Helsinki).

Rubinstein: Sonata G dur pianolle ja viululle, osa I.
Neidit *A.-M. Mechelin* ³⁶⁾ ja *H. Malmberg* ³⁷⁾.

Oppettajakunta.

Säestystä hoitavat rouva *Funtek* sekä herrat *Funtek*, *Hannikainen*, *Karvonen*, *van Katwyk*, *Raitio* ja *Nordström*.

¹⁾ Pianonsoiton opettaja. ²⁾ Rva E. Rängman-Björin.
³⁾ Viulun ja yhtyeensoiton opettaja. ⁴⁾ Hra V. Nowak.
⁵⁾ Sellonsoiton ” ” ” ” ⁶⁾ B. Persfelt.
⁷⁾ Pianonsoiton ” ” ” ” ⁸⁾ Nli A. v. Essen.
⁹⁾ ” ” ” ” ¹⁰⁾ Hra P. van Katwyk.
¹¹⁾ Soololaulun ” ” ” ” ¹²⁾ Vapaaherra A. v. Köthen.
¹³⁾ ” ” ” ” ¹⁴⁾ Nli A. Ahnger.
¹⁵⁾ Viulonsoiton ” ” ” ” ¹⁶⁾ Hra L. Funtek.
¹⁷⁾ Soololaulun ” ” ” ” ¹⁸⁾ A. Ojanpera.
¹⁹⁾ Sävellyksen ” ” ” ” ²⁰⁾ E. Melartin.
²¹⁾ Pianonsoiton ” ” ” ” ²²⁾ Nli J. Hylander.
²³⁾ Lausunnan ” ” ” ” ²⁴⁾ Rva K. Rautio.

uruille ja sekakuorolle. Vuotta myöhemmin loppiaisena vietettiin kirkon ensimmäistä vuosijuhlaa, jossa kantaatti kuultiin uudestaan. Vuosijuhlassa esiintyi Hannikaisen lisäksi muiden muassa Alma Kuula.

Kirkkojuhlan jälkeen Parviainen järjesti juhlapäivälliset Jyväsjärven rannalla sijaitsevassa Sulkulan kartanossa. Sanomalehti Sisä-Suomen (8.1.1928) mukaan illan kuluessa Alma Kuula ja Ilmari Hannikainen esiintyivät useaan otteeseen. Onkin todennäköistä, että *Sumujen henget* kuultiin tuona iltana ensimmäistä kertaa.

Hannikainen osallistui kesällä 1925 kansantieteelliseen tutkimusretkeen Hauholle ja merkitsi muistiin satakunta erilaista sävelmää. Retken pohjalta hän julkaisi neljä vihkoa hämäläisiä kansanlauluja, joista osa on alkuperäisiä ja osa viitteellisiä. Hannikainen käytti keräämäänsä materiaalia myös 1930 Aino Actén tilauksesta Savonlinnan oopperajuhlille säveltämäänsä laulunäytelmään *Talkootanssit*. Konsertin kolme julkaisematonta laulua Kantelettaren teksteihin ovat syntyneet saman aineiston pohjalta. Humoreski Kolkkaa kotaa (tarkoittaa ovien kolkuttamista talosta taloon kierrettäessä) on omistettu Aune Antille, joka taltioi tämän konsertin lauluista *Kolkkaa kotaa*, *Kevät-unta*, *Tuuti lasta*, *tuuti pientä* ja *Hyvää yötä* pianisti Cyril Szalkiewiczin kanssa Yleisradiolle Hannikaisen kuoleman jälkeen 1957.⁶

Sanaton *Barcarolle* (Venelaulu) g-mollissa lainaa kansalaulua *Läksin minä kesäyönä käymään*. Hannikainen kirjoitti *Barcarollest*a useita viimeistelemättömiä versioita, joista yhteen hän merkitsi omistuksen laulajatar ”Sylvi Nikulalle muistoksi konsertista”.

Hannikainen avioitui lääkäri Göta Tingvaldin (1896–1982) kanssa toukokuussa 1937. Päiväämättömän *Häämarssin* käsikirjoituksen kansilehdelle on kirjoitettu Götan käsialalla ”Götalle”. Hannikainen mahdollisesti kirjoitti sävellyksen parin vihkitilaisuuteen. Valoisan, As-duurissa kulkevan juhlararssin keskiosassa soi hymni E-duurissa.

Marche funèbre (*Surumarssi*) on omistettu Hannikaisen läheisen ystävän Ilta Ekroosin puolisolalle Viktor Ekroosille. Käsikirjoitus on viimeistelemätön ja vaikeasti tulkittava. Ensimmäiselle sivulle on lisätty urkujen rekisterimerkintöjä lyijykynällä. Hannikainen soitti marssin uruilla

⁶Äänitteet ovat kuunneltavissa <https://areena.yle.fi/1-64605038>

Viktor Ekroosin (1844–1914) hautajaisissa Helsingin Vanhassa kirkossa 17.12.1914.⁷ Chopinin toisen pianosonaatin surumarssiosan vaikutteet ovat ilmeisiä.

Päiväämätön *Iltavirsi* Martti Korpilahden tekstiin ajoittuu nuottipaperin ja Hannikaisen nuottikäsialan perusteella 1910-luvun alkuvuosiin.

Aktiivinen Korpilahti toimi kansakoulun- ja laulunopettajana, runoilijana ja kuoronjohtajana. Hän kirjoitti lehtiin, toimi kotiseutuaktiivina sekä suomensi lauluja, joista tunnetuimmat ovat *Sylvian joululaulu* ja *Heinillä härkien kaukalon*. Korpilahti, Hannikainen, Hanna Parviainen, kauppias Girsénin työt Anna ja Alice sekä laulajasisarukset Alma ja Oili Silventoinen (myöh. Kuula ja Siikaniemi) kuuluivat Jyväskylässä samaan ystäväpiiriin, joka kokoontui Parviaisen rakennuttamassa ”kaupunkipalatsissa” Seminaarinkatu 30:ssä. Hannikainen sävelsi useita lauluja lähimpiin ystäviinsä kuuluneen Korpilahden teksteihin ja suomennoksiin, kuten Hanna Parviaiselle omistetun joululaulun *Tie Beetlehemiin* op. 26 nro 1 sekä laulut *Kiitos* (1908) ja *Rukous* (Bön) op. 39 nro 7.

Impressionistinen ja melankolinen *Kaupungilla sataa* on sävelletty V. A. Koskenniemen *Runoja*-esikoiskokoelman runoon. ”*Runoja* toi suomalaiseen kirjallisuuteen kaupungin, jossa vuodenaikojen vaihtumista tarkkailee sivullinen, jatkuvasti muualle kaipaava hahmo”, kirjoittaa Juhani Koivisto kirjassaan *Sylkytys sydänelässä*. Runon *Kaupungilla sataa* ovat säveltäneet myös Yrjö Kilpinen ja Harri Wessman.

Koskenniemen kreikkalaiseen mytologiaan viittaavassa runossa *Lothos* lootuskukka symboloi unohdusta, rauhaa ja maallisen kärsimyksen päättymistä. Runon alkuperäisestä viidestä säkeistöstä Hannikainen sävelsi kolme. Pianon staattiset, harpun tavoin murretut harmoniat ja temppelekköiden kilahdukset synnyttävät mielikuvan mystisestä temppelemusiikista. Hannikainen orkestroi laulun 1945.

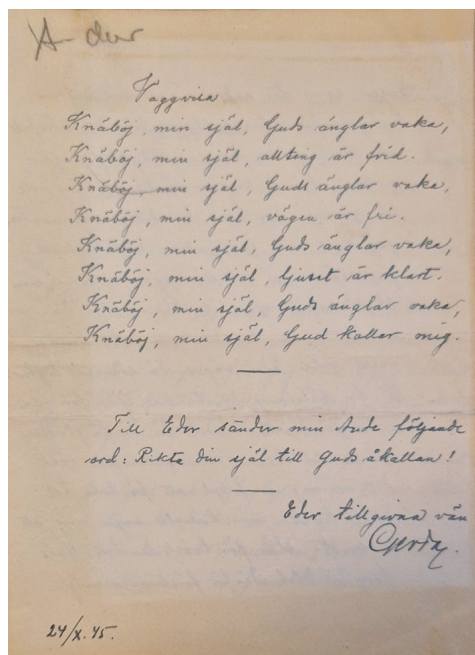
Kuva 2. Risto Ryti, Ruth Serlachius ja ajovaatteissa Ilmari Hannikainen. Hanna-Liisa Ryti-Erkinheimon kirjasta *Gerda Rytin elämäkerta I*.

⁷Hufvudstadsbladet 18.12.1914

Hannikainen, Ruth Serlachius, Gerda ja Risto Ryti tekivät kolmena kesänä 1935–1937 huvimatkan Suomessa reissaten Serlachiuksen autolla ympäri maata. Joukko kutsui itseään Neliapilaksi. Hajamielinen ja huolimaton Hannikainen sai matkoilla muilta lisänimen ”Slarvendarius”.

Ruth Serlachius ja Gerda Ryti kuuluivat Hannikaisen lähiystäviin. Kolmikkaa yhdisti myös kiinnostus spiritualismiin ja henkiseen etsintään. *Kehtolaulun* Gerda Ryti lähetti Hannikaiselle kirjeen mukana 24.10.1945. Runo on rukous. Gerda Ryti eli tuolloin erityisen vaikeaa aikaa; Risto Ryti oli vangittu sotasyyllisenä kommunistien vaatimuksesta kesällä 1945. Hannikaisen laulu *Knäböj, min själ* valmistui 24.11.1945.

Kuva 3. Gerda Rytin kirjeestä I Imari Hannikaiselle. Kansallisarkisto, Jyväskylä.

Olen nyt suorastaan säveltämisen hurmiossa. Helsingistä palattuani olen taas skitseerannut 2 uutta laulua. Onervan runoihin. Tällaista pursuamista ei minulla ole ollut vuosiin. On kuin uusi nuoruus olisi puhjennut tässä suhteessa.

Ja joku ääni minussa hoputtaa: aika on lyhyt.

– Hannikainen kirjeessään vaimolleen Piilopirtissä 25.8.1945

L. Onervan *Särjetyt jumalat* puhutteli Hannikaista erityisesti, sillä hän sävelsi kokoelmasta yli 30 vuoden aikajänteellä kaikkiaan viisi runoa: *Yrtit tummat*, *Surutarten laulu*, *Iltatunnelma* op. 3 nro 1,

Hyvää yötä ja Muut' ihanaista (osiossa Geisha). Kokoelman runosta *Taistelussa* löytyy Hannikaisen keskeneräisiä luonnoksia elokuulta 1945. Hannikainen ja L. Onerva tunsivat toisensa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistosta löytyvän Hannikaisen lähettämän yhden kirjeen ja kortin perusteella tuttavuus oli kuitenkin hyvin muodollista mutta ihailevaa. 1910-luvulla Hannikainen suunnitteli suurta kymmenen orkesterilaulun opusta 5, johon *Surutarten laulu* olisi kuulunut.

Opuksesta julkaistiin lopulta vain kaksi laulua pianon kanssa, *Rannalla istuja* ja *Vanha laulu*. Runon *Surutarten laulu* ovat säveltäneet myös Heino Kaski ja Tauno Pylkkänen.

Aino Acktéille omistettu päiväämätön *Kevätlaulu* syntyi mahdollisesti Hannikaisen opiskellessa Pietarissa 1916–1917. Hannikainen on merkinnyt sävellyskäsikirjoitukseen opuksen 12. Samassa opuksessa julkaistiin yksi Hannikaisen tunnetuimmista pianosävellyksistä *Suihkulähteellä* sekä *Unohtunut sävel*.

Opiskeluajan *Yrtit tummat* ja toisen maailmansodan jälkeen sävelletty *Muut' ihanaista* vertautuvat väistämättä L. Onervan puolison, Leevi Madetojan (1887–1947), samoihin runoihin säveltämiin tunnettuihin lauluihin. Hannikainen vie molemmissa lauluissa ilmaisunsa ääripäät Madetojaa pidemmälle; *Yrtit* soi synkemmin ja *Muut' ihanaista Geishaa* juovuttavammin.

Miksi kymmeniä Hannikaisen lauluja jäi julkaisematta?

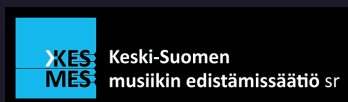
Konserttoinnin ja uuvuttavaksi kokemansa opettamisen ohella Hannikainen ehti säveltää pääosin kesäisin kesäpaikassaan Piilopirtissä Päijänteen rannalla. Hän ei myöskään aktiivisesti tuonut sävellyksiään esille järjestämällä omaan tuotantoonsa keskittyviä sävellyskonsertteja tai tavoitellut päämäärätietoisesti sopimuksia kustantajien kanssa. Masennus ja itsekritiikki vaivasivat Hannikaista vuosien ajan. Hänen tiedetään polttaneen sävellyksiään ja päiväkirjojaan talvisodan syttyessä. Hannikainen kirjoitti pettymyksestään itseensä päiväämättömässä elämäkertaluonnoksessaan:

Jonkinlaisena lopputilityksenä voin sanoa että en ole täyttänyt niitä toiveita mitä nuorena minuun säveltäjänä kiinnitettiin. En likimainkaan. Olen ollut tuhlari ja fantastikko. Onko omaa syytäni kaikki? Ehkäpä sentään vielä voi tulla aika, jolloin vielä rauhassa saan omistautua sävellykselle ja saattaa päätökseen monet kesken jääneet työt. Toivossa on hyvä elää.

Vapaaehtoinen ohjelmaksi **kesmes.fi**

Tervetuloa Hannikaissalin ja
Suomalaisen musiikkikampuksen konsertteihin!

Tiedot kootusti tapahtumakalenterissa nettiosoitteessa:
musiikkikampus.fi/tapahtumat

**SUOMALAINEN
MUSIIKKIKAMPUS**
FINNISH MUSIC CAMPUS

Kannen kuva: Erkki Melartin, Kansalliskirjasto Käsiö ohjelman taitto: Alice Meireles Baldissara